
سرشناسه مومن قمی، محمد، ۱۳۱۷ -
عنوان و نام پدیدآور جایگاه احکام حکومتی و اختیارات ولی فقیه / محمد مومن قمی؛ مقدمه، تحقیق و
تعلیق محمد مهدی بهداروند.
مشخصات نشر قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری ۴۴۸ ص.
شابک ۰-۶۰۸-۵۳۱-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی فیبا
یادداشت چاپ قبلی: صبح میثاق، ۱۳۸۴.
یادداشت کتابنامه به صورت زیر نویس.
موضوع ولایت فقیه
موضوع اسلام و دولت
شناسه افزوده بهداروند، محمد مهدی، ۱۳۴۲ -
شناسه افزوده نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها. دفتر نشر معارف
رده بندی کنگره ۲۱۲۹۳ج۸۶/م/۸/۸۲۲۳
رده بندی دیویی ۲۹۷/۴۵
شماره کتابشناسی ملی ۳۴۳۵۵۳۳

جایگاہ احکام حکومتے واختیارات ولے فقیہ

آیت اللہ محمد مومن قمی

مقدمہ، تحقیق و تعلیقات
حجت الاسلام و المسلمین
دکتر محمد مهدی بہداروند

فهرست

۷	.....	مقدمه
۱۱	.....	بخش اول: مقالات
۱۳	.....	فصل اول: بررسی مبادی نظریه ولایت فقیه
۱۵	.....	جایگاه بحث ولایت فقیه
۱۶	.....	برون دینی و یا درون دینی سیاست
۱۹	.....	عُرفی یا شرعی بودن ولایت
۲۳	.....	پیشینه تاریخی بحث ولایت فقیه
۲۷	.....	فصل دوم: تزامم کارهای حکومت اسلامی و حقوق اشخاص
۴۴	.....	جمع‌بندی و ارزیابی
۴۸	.....	پاسخ به یک شبهه
۴۹	.....	فصل سوم: اجازه ولیّ امر در انجام قصاص
۷۳	.....	مطلب نخست
۹۵	.....	مطلب دوم
۱۱۶	.....	مطلب سوم: حکم قصاص بدون اجازه
۱۱۹	.....	فصل چهارم: جهاد ابتدایی در عصر غیبت
۱۲۲	.....	الف. قائلان به جواز جهاد ابتدایی در عصر غیبت
۱۲۸	.....	ب. قائلان به عدم جواز جهاد ابتدایی در عصر غیبت
۱۴۴	.....	بررسی و ارزیابی
۱۴۵	.....	عدم اجماع در مسأله
۱۴۷	.....	مقتضای قواعد لفظی در جهاد ابتدایی

۱۴۸.....	جمع‌بندی
۱۴۸.....	دلایل عدم جواز جهاد ابتدایی
۱۵۵.....	جمع‌بندی
۱۶۲.....	جمع‌بندی
۱۶۵.....	دلایل جواز جهاد ابتدایی
۱۶۷.....	جمع‌بندی
۱۸۱.....	فصل پنجم: بررسی احکام محارب و مفسد فی الارض
۱۸۵.....	جهت اول: مفهوم محارب و محاربه
۱۸۵.....	مقام اول: بررسی اقوال فقها
۲۰۴.....	مقام دوم: مفاد آیه محاربه
۲۱۷.....	بررسی و ارزیابی
۲۲۱.....	جهت دوم: حکم مفسد فی الارض
۲۲۲.....	بررسی اقوال فقها
۲۳۵.....	بررسی و تبیین مفاد ادله
۲۵۷.....	بخش دوم: اقتراح
۲۵۹.....	فصل اول: ارزیابی نظریه ولایت فقیه
۲۶۸.....	بررسی نظارت استطلاعی و استصوابی
۲۷۳.....	ولایت در قرآن
۳۲۱.....	فصل دوم: نقش بیعت در مشروعیت ولی امر
۳۷۱.....	فصل سوم: تبیین موضوع احیای تفکر دینی
۳۷۶.....	تعریف احیای تفکر دینی
۳۸۳.....	فصل چهارم: جایگاه احکام حکومتی و اختیارات ولی فقیه
۳۸۶.....	تشخیص مصالح و مفاسد؟
۳۹۳.....	فصل پنجم: بازتاب‌های فقهی سیره حکومتی امام علی <small>علیه السلام</small>
۳۱۹.....	فصل ششم: مشروعیت انتخابات
۴۳۵.....	فصل هفتم: شورای نگهبان و احراز صلاحیت کاندیداهای خبرگان
۴۴۰.....	طریقه احراز اجتهاد افراد

مقدمه

قَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

...فَاعْلَمَنَّ أَفْضَلَ عِبَادِ اللَّهِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ عَادِلٌ هُدًى وَ هَدًى فَاقَامَ سُنَّةً مَعْلُومَةً وَ
أَمَاتَ بَدْعَةً مَجْهُولَةً... وَ إِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ جَائِرٌ ضَلَّ وَ ضَلَّ بِهِ فَمَاتَ سُنَّةً
مَأْخُودَةً وَ أَحْيَا بَدْعَةً مَتْرُوكَةً.

بدان و آگاه باش محققاً برتری بندگان حق نزد خداوند، پیشوای عادل است که هم خود هدایت یافته و هم عامل هدایت دیگران است و بر این اساس سنت‌ها و شیوه‌هایی را که در نزد شرع و عقل معلوم و معروف است استوار می‌گرداند و پدیده‌های (اعتقادی و اخلاقی و عملی) که نه ریشه‌ای در شرع دارد و نه پایه‌ای در عقل را نیز از بین می‌برد. و محققاً بدترین انسان‌ها در محضر حق سبحانه و تعالی، آن مقتدی و رهبر ستمگری است که هم خود گمراه است و هم عامل گمراهی دیگران، و بر همین اساس از طرفی سنت‌ها و روش‌های شناخته شده و متخذ از عقل و شرع را از بین برده و از طرف دیگر احیای سنت‌های جاهلی که هم از دیدگاه عقل متروک و مردود است، می‌باشد.

هر جامعه مجموعه واحدی است که به منظور رشد و تحول اجتماعی تمام ارکان و اجزاء آن باید هدف و مسیر واحد و شیوه‌های متناسب و هماهنگ جهت نیل به اهداف تحول و تکاملی داشته باشند. هدف اصلی و مسیر حرکت و مراحل رشد و تکامل در جامعه اسلامی در پرتو دین و مکتب تبیین می‌شود و مسلمانان به کلیه اوامر و نواهی و قوانین و مقررات دین به عنوان ره‌آورد وحی و حکم

حکیم متعال نگریسته و آنها را مصون از هرگونه خطا و سهو و غرض می‌داند و عمل بدانها را به عنوان عبادت بر خود فرض دانسته و سعادت ابدی خویش را در گرو عمل بدانها می‌داند، لذا انگیزه لازم و در نتیجه کل جامعه به طور هماهنگ و هم‌جهت به منظور نیل به اهداف تعیین شده حرکت خواهند نمود و در این صورت است که امر خطیر ارشاد هدایت و رشد و تکامل جامعه امکان‌پذیر می‌گردد.

از مهم‌ترین کمبودها و نقائص اصولی و ریشه‌ای و علل عدم پیشرفت و تکامل جهان اسلام در طول تاریخ که از همان آغاز پیدایش اسلام به ویژه پس از شهادت حضرت امیر علیه السلام تا قبل از بنیان‌گذاری جمهوری اسلامی ایران وجود داشته است عدم استقرار نظام و حکومت اسلامی به رهبری امام معصوم علیه السلام و ولایت فقیه است که بدین سبب هیچ‌گاه مجالی برای به کار بستن و اجرای قوانین و دستورات و اصول و ضوابط و حاکمیت ارزش‌های اسلامی و مدیریت و رهبری جامعه توسط مردان الهی پدید نیامده است تا امکان و قابلیت اجرایی ضوابط اسلامی و شیوه‌های مدیریت و هدایت و رهبری جامعه و ملکات و فضائل در رشد و هدایت و تکامل فرد، خانواده و جامعه و هنر و قدرت رهبری مردان حق به منصفه ظهور برسد تا سینه تاریخ منقوش از پرتو نور آنها گشته و زمین که همواره جولانگاه تاخت و تاز ارباب زر و زور و یاغیان ستمگر بوده است، باری شاهد حاکمیت قانون حق و اجرای عدالت باشد، لذا در طول تاریخ مسلمین قدر و ارزش گوهر گرانبه‌ای دین و مکتب و دُرّ ثمین امامت و ولایت را آن‌طور که بایسته و شایسته است، ندانسته‌اند و توان و استعداد خود را باور نداشته‌اند و این از مؤثرترین عوامل بازدارنده و موانع پیشرفت بوده است.

پس از به ثمر نشستن نهال مقدس انقلاب به رهبری حکیمانه امام خمینی علیه السلام و ثبوت ارکان نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و حاکمیت دین حق و ارزش‌های اسلامی بر مرز و بوم ایران اسلامی و با برخورداری از رهنمودهای قولی و فعلی امام عزیز و تلمذ در مکتب معلم بشریت که به حق راه و رسم چگونه زیستن و چگونه مردن را به هوشیاران و مشتاقان عالم آموخت و همچنین

پس از تنظیم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اقتضاء می نمود که شیوه‌های منحن حاکم بر دستگاه‌های اجرایی طاغوتی زوده شود و به منظور اداره امور در راستای اهداف و آرمان‌های رهبر فقید انقلاب قوانین، ضوابط و مقررات، شیوه‌ها و عناصر، برنامه‌ها و آموزش‌های متناسب با فرهنگ الهی و نجات‌بخش اسلام جایگزین گردد.

انقلاب مبارک اسلامی، دریچه‌ای شفاف بر بررسی جایگاه «ولایت مطلقه فقیه» گشود تا دوست و دشمن مجالی واسع برای ارزیابی رکن اساسی انقلاب بیابند و از این منظر، چهارچوب حکومت اسلامی و وضعیت حال و آینده نظام مبارک اسلامی را به تفسیر بشینند. دور از انتظار نبود که عده‌ای با دشمنی، گروهی با تنگ‌نظری و برخی دیگر با انصاف و سعه صدر، عمود خیمه انقلاب را از روزنه‌ای کوچک یا از نظرگاه فضایی روشن مورد نقد قرار دهند و با بدبینی یا واقع‌بینی، به تحلیل آن بپردازند.

البته چنانچه از عنوان کتاب مشهود است عمده مطالب درباره مبانی حکومت دینی و ولایت فقیه می‌باشد که به فراخور حال، اشاراتی نیز به دیگر نظریات شده است. به نظر می‌رسد این نگرشی نوین به رکن اساسی انقلاب اسلامی است که خود را در ظرف ضیق استدلال‌های شبهه‌کنندگان موجود گرفتار نمی‌بیند و بنا بر آنچه قبلاً استادشان را به کتاب نورانی و سنت الهی تمام کرده است به تحلیل مبانی حکومت اسلامی و نقد نظریات موافق و مخالف مبادرت نموده است.

هر چند از حکومت‌گریزی نیست و سازمان سیاسی لازمه زندگی اجتماعی است و به‌کارگیری قدرت ضوابط خاص خود را دارد، اما در حکومت اسلامی و با ولایت امری فقیه مورد نظر هرگز معنا ندارد که تصور شود انباشت قدرت، دلهره‌هایی را به همراه خواهد داشت. با وجود شرایط و خصوصیات ولی‌امر از حیث تقوا، عدالت و... دیگر جایی برای این دغدغه‌ها نمی‌ماند که مبدا قدرت به فساد بیانجامد، مبدا خیر و مصلحت مردم مراعات نشود، مبدا ارباب قدرت از موقعیت خود سوءاستفاده کنند، مبدا خدمتگزاران مردم سودای اربابی کنند. این

توهّمات و شبهات حاصل عدم شناخت کامل و صحیح ولایت فقیه و حکومت اسلامی بر محور کتاب و سنت اسلامی است.

«جایگاه احکام حکومتی و اختیارات ولایت فقیه» مجموعه دوازده مقاله، سخنرانی، مصاحبه و میزگرد است که در حوزه فقه سیاسی از شیخنا الاستاد آیت‌الله محمد مؤمن قمی در نشریات کشور منتشر شده و اینجانب پس از مقدمه، تحقیق، تعلیق و ویرایش جدید، در کنار هم در یک مجموعه قرار داده و به زیور طبع آراسته می‌گردد.

آنچه در تدوین این مجموعه مورد دقت قرار گرفت این که تقریباً قریب به اتفاق مقالات و مصاحبه‌ها تحریر و بازنویسی گردیده و آدرس و استنادات دیدگاه‌های استاد در پاورقی آورده شده تا خواننده بتواند به راحتی به منابع مراجعه نماید. صاحب اثر در حقیقت با طرح چالش‌های نظری در عرصه دین و حکومت دینی و ولایت فقیه و بیان استدلال‌های متقن به خواننده امکان بررسی، ارزیابی و نقد کارنامه درخشان خود را می‌دهد.

این مجموعه دومین اثر از اندیشه‌های فقهی اجتماعی استاد محترم می‌باشد که امیدوارم بتوانم گامی کوچک در راه نشر و تبیین دیدگاه‌های معظم‌له باشد.

حوزه علمیه قم - محمد مهدی بهداروند

بهار ۱۳۸۴